

Византијска лекција – поука архимандрита Тихона

23 јул 2015 Мисван Балабан

Филм направљен о пропасти Византијског царства од стране Архимандрита Тихона Шевкунова, омогућује један нови увид на проблеме и узроке пропасти са којима је била суочена највећа православна империја у досадашњој историји. Демонстрирана је велика историјска лекција модерним речником са савременим приступом данашњем човеку. Овај филм делује као откровење једног заборављеног и далеког времена. Осим тога ова византијска лекција делује тако савремено. Наиме гледајући филм свако може да препозна у узроцима пропасти ромејског царства и причу о слабљењу данашњих православних народа и држава. Иако филм по речима аутора има за циљ да прикаже сличности историјског изазова између савремене Русије и Византије једна од могућих поука се може односити на балканске народе које је задесила судбина слична византијској - унутрашње слабљење с једне и доминантан утицај запада са друге. Пратећи генезу проблема са којим се суочавала византијска империја сви балкански православни народи могу да нађу себе у овој причи те извуку корисне поуке.

Филм никако није антизападни, он тежи да прикаже западну цивилизацију онаквом каква јесте, или онаквом како се перцепира из аутентичног руског угла. Стратегију запада са циљем овладавања византијским друштвом и отворено непријатељство према њој се не могу правдати данашњим са запада форсираним „леgitимним националним интересима“. Лажна је дилема да ли материјални и стратешки интереси оправдавају ратове и злочине.

Но проблем је много комплекснији. Чини се да је отац Тихон желео да укаже на природу западне цивилизације која је агресивна, деструктивна и тежи непрекидној експанзији.

Када се каже у филму да је агресивна економска политика западних народа настала као продужетак њихове ратне агresiје, у чијој је основи жудња за материјалним, ту се не даје никакав легитимитет наводним интересима западних држава. Они су (интереси) испољавани кроз најсуровију агресивност па је тешко говорити о њиховом „леgitимитету“ како се говори у неким текстовима који су писани на тему овог филма.

Ово не значи ни да аутор осуђује запад за пропаст царства, шта више он као **главног виновника пропасти империје види корумпирану, декадентну и материјалним духом опчињену византијску елиту**. Да је ово тако потврђују и речи оца Тихона. По њему је **западни дух резултат сједињења грабежи и генијалног научног и економског стварања**. Да ли је то добро или не друго је питање каже он. Дакле квалификација запада, иако кроз филм може да се назире (кроз поруку „будимо опрезни запад није онакав какав се представља“), није нешто чему се придаје кључни значај за пропаст империје.

Аутор овакав приступ показује у читавом филму. Њему је **пропаст царевине скопчана првенствено са одступањем од традиције и позитивног историјског искуства византијске елите**. Као резултат тог одступања (првенствено елите али и народа) империја се суочавали са низом проблемема који су **проишчили из главног „првородног греха“ а нису могли бити решени**. **Шта више сваким покушајем њиховог решења они су постајали све већи**. Узалудни покушаји изласка из кризе резултирали су све већим уплитањем запада које је опет имало за резултат фаталне последице по економску стабилност царевине. Византијска елита што из незанања што из грамзивости почела је да прави судбоносне грешке које су биле незамисливе у ранијим вековима. Економија, ресурси, философија, наука, васпитање омладине све је постепено на упражњено место византијске духовности препуштено западним искуствима и моделима што је деловало разарајуће на ромејски национални дух и државни организам. Резултат тога је било дуготрајно и понижавајуће пропадање које се завршило коначним падом **наблиставије дотадашње империје**.

КАКО ЈЕ ПРОПАДАЛА ВИЗАНТИЈА

Генезу пропадања царства аутор филма почиње да прати од смрти цара Василија великог 1025. Корупција којој је Василије стао на пут некада и суровим обрачунима са византијским „тајкунима“ добила је шансу да се размахне под његовим наследницима. Током читавог XI века царство је трајило огромно богатство које је Василије оставио. Корупција и жеља за лагодниим животом је мењала дотадашњи систем вредности византијске елите. Што је још већа невоља она је опасније подривала темеље на којима је егзистирала царевина.

Захваћена корупцијом елита је мењала свест исисавањем традиционалног духа те је долазило до дезоријентације друштва што се штетно одражавало на вођење државе, како на унутрашњем тако и на спољном плану. Империја која је некада вешто користила анимозитете варварских народа и усмеравала их у своју корист све више је постављала темеље да сама постане жртва властитих порока и интрига. Доминантна тежња дела тајкунизираних елите за материјалним стицањима великих богатстава заклонила је видик спољнополитичкој стратегији вођеној у предходним вековима. Услед тога у вођењу државом све су више преовладавали површност, наивност и дезоријентисаност поготову када је у питању однос према западу.

Неспособност царева и водећих државних функционера да дефинишу спасоносну стратегију у најмању руку зачуђује када се има у виду да су имали најбогатије историјско искуство и изузетно образовану елиту.

Саборни дух оличен у цркви и држави као стубовима ромејског организма постепено је круњен све израженијим материјалним индивидуалистичким стремљењима кључних чланова елите која је потпоре својих животних ставова све више налазила у католичком западу.

Ово је било фатално за империју. Индивидуалистички егоистични дух, потпомогнут свесно са запада, је као микроб разарао све што је здраво и постепено захватао један по једен сегмент живота док није готово потпуно разорио и царство и његове житеље.

Када је ово постало потпуно видљиво било је касно. Но оно се могло назрети већ у време крсташких ратова. У том периоду, дакле током 12. века, почела је постепена предаја националних ресурса западњацима, првенствено економије у руке италијанским републикама Венецији и Ђенови. Тада је допуштено да држава изгуби контролу над финансијама. Индивидуалистички дух елите утицао је да контрола над трговином у мореузима која је била вазда у рукама државе као гарант пуњења државног буџета, пређе у руке појединаца и то странаца. Овим је највећи извор државне сигурности предат у руке западњацима.

Следило је препуштање економских и трговинских ресурса што је изазвало пропадање домаћих предузимача. Цариград је био преплављен страном робом, али од које су профит извлачили страни улагачи. Ово је све више резултирало исисавањем државног богатства и осиромашењем народа те слабљењем империје. Када су Византинци схватили куда води оваква политика национализовали су већину западног капитала што је изазвало Венецију да плати крсташе који су дошли пред Цариград 1204. заузели га и дивљачки опљачкали.

ПОСРТАЊЕ ИЗМЕЂУ ИСТОКА И ЗАПАДА

Период владавине западних држава на челу са Латинским царством на просторима порушене Византије имао је за резултат готово потпуно укоренивање западног духа и институција. Од 1261. обновљена империја мало је подсећала на своју славну прошлост.

Аутори филма убедљиво приказују њено посртање у свим државним и друштвеним порамима. У спољној политици константно је тражен ослонац на западу док је у унутрашњој царовао индивидуализам и лични интереси.

Народ који је основу свега налазио у православљу сад се окренуо световним философијама, окултистичким култовима, разним астрологијама и мистичним сектама. Омладину која је сазревала готово да није имао ко да васпитава.

Под упливом запада и западног новца (пошто је Византија јако мало имала свог) створане су идеолошке групације које су решење проблема тражиле опет ван Византијске традиције. Ту и тамо су се јављали интелектуалци и духовници који су покушали да алармирају елиту и народ али њихов глас је остајао „глас вапајућег у пустињи“.

Иако је стуб империје у прошлости било православље под утицајем малих етнички хомогених италијанских република у царству је почео да главу диже грчки национални дух поткопавајући сигурносне темеље на којима је држава вековима почивала. Његов резултат је био анимозитет Грка спрам осталих царских поданика али и нетрпељивост Јермена, Словена и других према Грцима. Одушевљени за похвале које су стизале са запада који је био на почетку епохе оживљавања античких грчких вредности (ренесанса) Грци су наивно поверовали у искреност западњачких осећања.

Оно што су добијали било је само презрење и потцењивање западних народа који у својој визури нису разумели правилно ни античке а камоли византијске Грке.

Но ово све је имало за последицу даље слабљење некада моћног царства које се као епидемија ширило и одражавало на одбрамбену снагу свих балканских православних народа.

А да је одбрана била потребна била је.

Наиме од XI века Византију са запада притискају италијанске републике било војно било економски и са истока Турци претежно војно. Комбинација ових притисака кулминирала је у XIV и XV веку те се држава нашла у безизлазној ситуацији. И да није имала унутрашњих проблема, да је правилно проценила намере својих непријатеља и да је дијагностификовала и применила одговарајућу терапију империја би била у великим проблемима. Али готово сигурно би их решила као што је то радила у многим случајевима у прошлости.

Овако она је постала лак плен Мехмеда освајача који је 1453. пробио одбрану некада неосвојивог Цариграда, поробио становништво те срушио миленијумску империју. Беда њене елите кулминирала је по уласку Турчина у Константинопољ.

Наиме када су при пљачкању града ухваћени „византијски тајкуни“ и када је Мехмед видео њихово богатство упитао их је што га нису употребили за одбрану града. Себични тајкуни су сервилно „надајући се милости рекли: „чували смо га за вас“ на шта је видно изненађен Турчин наредио да им се посеку главе а тела баце псима. На овај начин је неславно завршила византијска ебездуховљена и материјално заслепљена елита.

ВИЗАНТИЈА КАО ПОУКА

Овај филм је свакако опомена не само руском него и свим православним народима укључујући и српски. У ширем значењу он упозорава и читав свет. Ослонац на своју духовну традицију и историјско искуство је прва и најбитнија, а опрез када су у питању „хуманистички“ пројекти запада су је друга порука филма. Гледајући филм свако је у ситуацији да направи аналогију са данашњим изазовима. Поред Руса чини се да су Срби највише у стању да уче разарајуће последице византијских грешака.

Пропусти Византије састоји се у напуштању својих традиционалних вредности и искустава што је имало за последицу усвајање туђих, западних вредности и обичаја. Резултати тог процеса су и онда и данас исти. Пропадање народа, слабљење друштва, економско сиромашење и на крају крах државе. Такође суочавајући се са жалосном византијском судбином није тешко претпоставити епилог савремених усвајања западних вредности и сервилног испуњавања њихових захтева и интереса.

Византија је све урадила што су западњаци тражили од ње а заузврат је добила економску пљачку, војно разарање и „медијску“ сатанизацију. Мржња коју су западњаци испољили према царству кроз пропаганду сковану пред напад и њено освајање још у XII веку као „империји зла“ и данас траје кроз све историјске уџбенике сачињене на западу. Она се може објаснити као припрема и оправдање почињеног злочина. Сведоци смо сличних ситуација кроз читаву историју, али нарочито подсећа на данашњу ситуацију коју ствара експанзија запада на исток.

Крсташки ратови из XI и XII века и разарање Византије су били у почетку колонијалних освајања запада која су се наставила освајање Индије и Кине, поковања Африке, освајање Америке кроз потирање Индијанаца, као и походе на Москву од којих се издваја Наполеонов и Хитлеров „поход на исток“.

У том духу је и данашње ширење НАТО-а на исток као и дивљачко бомбардовање Србије 1999. То су варијације на исту тему, односно исти модел западноевропске агресивне пљачке и освајања. Они су то некад оправдавали ширењем „праве вере“ а данас „ширењем цивилизацијских вредности“ или предузимањем „хуманитарних интервенција“. Увек је иза поковања следила пропаганда о наводним злим варварима који су угрожавали опстанак „најхуманије цивилизације“.

Увек су „варвари“ криви за све а запад потпуно невин. Увек су лоши момци били проглашени примитивцима, националистима, мрзитељима свих хуманих вредности, злочиначким чудовиштима или онима који су чинили геноциде над другима.

Као што је данас случај са Србима који су озлоглашени као агресивни негативци и кривци за ратове, као они који су вршили етничка чишћења иако Срба нема на оним територијама са којих су наводно етички очистили друге народе.

Најбитнија поука филма је да до пораза и до катастрофа је долазило када је дошло до напуштања вековних животних искустава који свој извор имају у православној традицији, баш као што је случај са Византијом.

Ово византијску поуку кроз филм оца Тихона чини још убедљивијом и актуелнијом. То је његово најснажније упозорење.

Вратимо се историјским народним изворима који су гарант националног здравља и просперитета како у духовном тако и у материјалном смислу. Инспирисан љубављу према Византији, какву вероватно само Руси имају, филм је један од ретких пројеката са православном едукативном компонентом у мору литературе и кинематографије прожете страним идеолошким духом и туђинским утицајима. Огроман је број паралела и поука, који се може кроз гледање филма, повући између пропадања византијског и сада српског друштва. Зато сваки Србин треба да га погледа јер он осветљава историјске изазове и грешке у великој мери објашњава и данашње наше пропадање и указује на спасоносне излазе.

Пропаст империје - Византијска лекција (Цео филм)

<https://www.youtube.com/watch?v=U11hCLd-idA>